

FİKİRLER

On beş günde bir çıkar ilim ve san'at mecmuası

CİLT: 2

1 BİRİNCİ TEŞRİN 1929

SAYI: 44

Musahabe

Asrî Şehir

2

Asrî şehir her şeyden evvel iş hayatının kabıdır. Bu işin vasfı büyük sanayi, yani iş bölümü ve merkezleşme devrinde olmasıdır.

Meselâ bu iş yapıcılık ise fabrikasyon halindedir. Ticaret ise bankalarını, şirketlerini bulmuştur. Çiftlik ise el yerine makineyi koymuştur. İşte büyük sanayi işi, âdi el işi halinden çıkıp makine işi haline getiren bir inkılâptır.

Asrî şehir iktisadî müesseselerini bu hale getiren bir halkın şehri, yani hayatının kabıdır. Üç kısım halk bu şehrin sekenesidir: Merkezde çalışıp merkezde oturanlar, merkezde çalışıp muhitte oturanlar, şehir dışında çalışıp muhitte oturanlar.

Yeni şehirlerde merkez gittikçe sıkışıyor, bunun için gayri sıhhileşiyor. Çare nedir?

Binalar arasındaki mesafeleri çoğaltmak mı? Buna imkân yok.

Çünkü sıkışıklık tekâmü-

lün en tabîî bir neticesidir.

Ohalde yapılacak şey, keşafeti bozmamak şartıyla bir çare aramaktır. O çareyi betonarme veriyor: Her biri bir kasaba kadar insan alan gökyüzüne çıkan binalar. O zaman binaları yeryüzüne değil hava yüzüne inşa etmiş oluyoruz! Bu sayede hem çok insan toplamak, bu topluluğu da en sıhhi şartlar içinde yani bahçeler ve ağaçlar arasında bulundurmak mümkündür. Böyle en büyük şehirlerin bile ortasında yapılacak olan yirmi otuz gök binaları o şehrin bütün topluluk ihtiyacını tatmin eder. Muhitteki meskenlere gelince, bunlarda gök binaları gibi, fakat aile ihtiyaçlarına göre bir elden, hatta bir mahalle birden yapılmalıdır.

Bütün sanayi büyük sanayileştiği gibi, ev inşaatı da sanayileşmek mecburiyetindedir. Bu evlerin planları o suretle tertip edilir ki ara-

larında büyük bahçeler kalır.

Yollara gelince, mutlaka düz olmalıdır, çünkü en asrî istikamet budur. Yahut son düzlükle Paris, İstanbul yadra sokaklarının hiç bir münasebeti yoktur. Eski yollar birer insan borusudur!... Halbuki bu günkü insanın muhtaç olduğu yol düzlükle gölge ve ağaçlı bahçeleri birleştiren yollardır. Nasıl?...

Eski yolların iki tarafından muntazam aralarla dört köşe dört köşe girintiler yapılmalıdır. « Grek » yahut nakkaş dilinde « aşık yolu » denilen sular gibi. O zaman hem sokaklar bu cıgırlar vasıtasıyla nefes alırlar, hem de evlerin bütün yüzü ışığa açılmış olur. Bu bir kaç söz yeni şehirlerin ne istikamette inkişaf ettiğini göstermek için kâfidir.

İstanbul darülfünun
müdürrislerinden

İsmail Hakkı

Muasır medeniyete göre hayatın manası

Eski Yunan'ın ve Hristiyanlığın hayata verdikleri manayı gördükten sonra şimdi muasır medeniyetin hayata nasıl bir kıymet ve mana vermekte olduğunu görelim:

Asrımızın en ziyade kıymet verdiği şey: (Fen) dir. Onaltıncı ve On yedinci asırlarda Koprenik, Galile, Kepler, Dekart, Newton ların himmetleriyle doğan ve On dokuzuncu asırda büyük inkişafa mazhar olan Fen, bu gün kendisiyle iftihar ettiğimiz bir şeydir. Bu gün her şeyde fen hâkimdir; ve hâkim olmağa çalışmaktadır. Denilebilir ki asrımızın hayatı fennin hükümran olduğu bir devirdir. Fen, kendisini yaratan (Zekâ) üzerine de derin tesirler yapmakta ve onu yavaş yavaş barm başka bir hale sokmağa uğraşmaktadır. Hasılı (Fen) insan dahi dahil olduğu halde kâinat ve mafihayı dipten temelden değiştirmektedir.

Bu kadar büyük bir inkişaf ve harikalar yapan Fen veya daha doğrusu zihniyet nedir?

Fennin mevzu: Tabiatın ne olduğunu anlamaktır. Bunu vakıa eski dünya (Kurun ulâ) ve Hristiyanlık dahi anlamğa çalışmışlardı. Lâkin tabiatın haddizatında ne olduğunu değil, kendi muhayyalelerinde

olan şeyi (Tabiat) de arayıp bulmağa uğraşmışlardı. Eski dünya: Tabiatla nizam ve ahenk aramıştı. Hristiyanlık; İnsan, Tabiat karşısında ne suretle hareket etmelidir ki ezeli ve ebedi mukadderatına muvafık hareket edebilmiş olsun? meselesini aradı.

Fen ise (Tabiat) ın bizzat kendisinin ne olduğunu arıyor. Eski dünya ve Hristiyanlık gibi ruhu beşerin ahenk ve ebediyet gibi temayül ve arzularını tabiatla bulacağım diye uğraşmıyor.

Fen, tabiatın üstüne nazarlarını dikince şu manzarayı görür: İlet ulâsı meçhul ve bir gayeden, bilhassa ahlâki gayeden mahrum muazzam bir makine.

Fen, tarassut edilebilen hadiselerin sebeplerini, bir halkadan diğer halkaya geçmek suretiyle tetkik edilir. Tetkikatın neticesinin nereye varacağı hakkında önceden hiç bir fikri yoktur. Eski dünya ise, tabiat hakkında tahkikata başlamadan evvel, kendi muhayyalesinde ki ahengi, tabiatla bulmak gayesiyle tetkika başlamıştı.

Tabiat hakkındaki tahkikata işte bu suretle başlıyan Fen; İlk evvel Hayat, Zakâ ve iradedden mahrum Camidat, Ecrâmı semaviye, Fizik ve

kimyevi kuvvetler sahalarında işe başladı. Sonra canlılar, daha sonra hassasiyet, Zekâ, irade sahalarına da girdi Ahlâk, elbette hariç kalamazdı. Daha (Dekart) Ahlâkın Fen olmak üzere telekkisi imkânını öne sürmüştür.

(Sipnoza) bu bapta muayyen fikirler öne sürdü. Ve o zamandan beri bir çok feylesoflar bu yolda uğraşmaktadırlar. Bu gün artık fennî bir ahlâk sisteminin esasları kâfi bir şekilde çizilmiştir denilebilir mi acaba?

Bu, hakikaten mühim ve muazzam bir iştir. Bu manada anlaşılan Ahlâk, ancak hadiseler, vakıalar üstüne dayanacaktır. En baştaki düstürde: Tabiatı takip etmek olacaktır, Esasen fennin parolası bu değildir mi?

Eski dünya, tabiatla bedii bir bakımla bakıyordu: Tabiatla insanların arzularını özlediği, ahenk ve zekâ eseri görüyordu.

Bu günkü dünyamızda ise: Tabiat ve şe'niyetten bir ahlâk sistemi çıkarmağa uğraşmaktadır.

Bundan başka bu günkü dünya, Ahlâk sistemi olmak üzere eski Yunan ve Hristiyanlığın ahâk sistemleriyle karşı karşıya gelmiştir.

Yeni Mektep

2

Eski Yunan, ahlâk sistemini kurarken ne dinî ne de fennî esas almıştı. O (En yüce güzelliğ) i, (En yüce dileğ) i temel edinmiştir.

Hristiyanlık ise, ahlâkını kurarken dünya hayatının hiç bir dileğini nazarı itibara almamıştı.

Fen, hükümran olmağa başlayıp ta, kendisine göre bir ahlâk sistemi çizmeği kurduğu zaman dünyada işte böyle iki sistem vardı. Ve ahlâk bu çerçeveler içinde anlayış hemen bütün insanların öz malı gibi olmuştu. Bu sebeple fen, ilk sıralarda bu sisteme cepheden hücum edemiyordu. Bununla beraber Fen, öyle bir ahlâk sistemi kurmak istiyordu ki dayandığı temeller, Tabiatın zaruri kanunları olsun. Bunun için de: Vicdan beşerin hür inkişafı neticesinde doğan ahlâkî fikirlerin doğruluğunu tahkik hususunda fennî usulü en sıkı bir surette tatbik edebilmek lâzım geliyordu. Acaba fennî usul, tas tamam bir tarzda, ahlâka tatbik edilebilecek mi?

Tatbik edilebilirse acaba bu vaziyet vicdanı ahlâkıyı tatmin edebilecek mi? Fennî, ahlâka tatbik edilebilir mi?

Bunun tatbikini öteki makaleye bırakalım.

M. Rahmi

İzmir Lisesi Felsefe muallimi

Tecrübe yeni terbiyenin miftahıdır. Demokrasinin yarattığı yeni mektebin en ileri gelen nasyonalist mütefekkirlerinden (Dr. Jelm Dewey) tecrübenin daimî bir surette tanziminden bahsederken (Ben çocuğum, o şeyi biliyorum demesinden ziyade; o şeyi ve ya o işi bizzat tecrübe ettim, demesini tercih ederim) Garbî Avrupa mütefenninlerinden Jaques Dalcroz, ahengi, terbiyenin menşe'i olarak kabul ediyor. Terbiye, çocuğum ahenktar bir surette tekâmül ve inkişafıdır. Bu formül terbiyenin merkez noktasını teşkil eder.

Bu günkü çocuk terbiyesi ve yeni mektepçilik asrında yegâne hedef çocuğum hayatta geçireceği tecrübelerin ahenk-

tar bir surette tenmiye ve inşası neticesi fertleri tekâmül ve inkişafa sevk etmekten başka bir şey değildir. Çocuk küll olarak terbiye edileceğinden bu yolda kullanılacak bütün vesaikin hayatla alakası olmalıdır. Çünkü terbiyede yalnız zekâvet mes'elesi mevzu bahis olmayıp aynı zamanda cismanî, ahengi ve hissî amillerinde büyük rolleri vardır. Buna binaen yeni mektebin bu günlük misali ferdiyet, şahsiyet ve terbiyedir.

Şahsiyet dahilen inkişaf eder. Bu hassa hiç bir zaman haricî bir tazyikten müteessir olmaz. Ferdiyet ise ancak nefsi tahrik ve tedvir kuvvetinin tekâmülü ile tezahür eder. Yeni mektebin kurduğu radikal terbiye programı

PINARA BİR TAŞATTIM

- Haşim Nezihi - ye

*Pınara bir taşattım ses verdi derin derin
Korkuyu duymak için pınara bir taşattım;
uyandı uykusundan efsanesi cinlerin
en batıl itikadı bu dakika yaşattım..*

*Eğildim göz karartan pınara baktım baktım.
korkuyu duymasaydım daha da bakacaktım;
koşarken eve doğru gür sesimi bıraktım
pınara bir taşattım, pınara bir taşattım....*

Karantina:

Celâl Enver

çocuğun ihtiyaçları etrafında, çocuğun kendi âlemindeki faaliyetlerde temerküz eder. Bu program kabul edildikten sonra gayeye vusul için mazinin zararlı ezbercilik cebir, ve tazyik ile tedris usulünü terketip ihtiyaca göre bezenilmiş, çocuğun anlayış, istidat alâkasiyle mütenezip bir muhit yaratmalıdır.

Güzel sanatların her birisinin bilhassa muzığın böyle bir muhitin ihdası için büyük hizmetleri vardır.

Geçen sene Linçolin mektebinde çalışırken sekiz yaşındaki çocukların vücutta getirdikleri tek telli bir muzik aleti fevkalâde hayretimi mucip oldu. Sınıfa girdiğim zaman etrafta büyük bir telâş gördüm. Herkes Kemani çalmak hırslarıyla heyecan içinde idi. Tek telli bu orjinal aleti işitmek için etrafa dizilenler hummalı bir sabırsızlıkla kıvranıyorlardı. En nihayet gurubun içinden mütebessim bir sima kalbe sığmıyan bir sevinçle ilerledi ve elindeki yayı tek telin üzerinde bir kaç defa gezdirdi. Bu kafiyesiz sadaları işiten çocuklar « Ay ne kadar güzel, ne müthiş bir ses » diye bir gılgık koparmıştı. Bundan sonra masanın üzerinde duran bu esrar-engiz aleti herkes birer birer yokladı ve ihtizaza getirdi. Muallimleri hanım bize kemani sureti imali hakkında izahat verdi. Geniş ve derin bir sigara kutusunun içinden sağlam bir deynek geçirdi. Gördüğümüz bir çok aleti musikiyede olduğu gibi bizde

bu kutunun üzerinde f delikleri oyduk. Ve yüksekçe bir köprüünün üzerinden bir (D) teli geçirdik. Şimdiye kadar yaptığımız hiç bir alet çocuklar üzerinde bu derecede iyi bir tesir bırakmamıştı.»

Yeni mektepte çocuğun anlayabileceği ve kullanabileceği mikyasta vesait istimal olunur. Bu suretle fertlerin istidat ve kabiliyetlerinin beyan ve tevessüüne çalışılır. Bu hususta güzel sanatların ve fikrî tettebbuun pek mühim rolleri vardır. Yeni mektepte ancak bu kuvvetlerin hüsnü istimali ile yaradıcı bir muhit kurulabilir.

Gençlik bir çok arzu ve istiyaklarını izhar ve tatmin edecek bir saha ve asla kanmak bilmiyen tecessüs hislerine bir mahreç bulduğu zaman eski nesli hayrete düşürecek bir beceriklilik ile büyük işlere atılır.

Çocuğun kendisini ifade edebilmesi için tabii kuvvet ve kabiliyet menbalarını keşfetmek ve toleran, anlaşma hassasını tespit etmek, yani terbiyede en büyük hedeflerdir. Tecrübenin esasını hissiyat ve ahenk teşkil etmekle beraber bu çerçiveyi fikrî hayat doldurur. Eveelâ çocukta yaratıcı ifade kuvvetini azamî surette inkişaf ettirmeli ve bilâhara gerek nefsin ve gerek cemiyetini toleran bir surette kavrayabilmesi için bir mera acmalıdır.

Bugünkü sanayi arasında bir çok mürekkep mes'eleleri hal için yarın omuzlarına

büyük mes'uliyetler yüklenecek olan gençliği yetiştirecek, hazırlıyacak ancak terbiye müesseseleridir. Onun için şimdiden çocuklarda toleran tefehhümü ve münekkidane istıvâp ve muhakeme kuvvetlerini aşılamağa çalışmalı. Talebe her hangi bir mevzu hakkında verilen bir konferansta büyük bir sabır ve sükûnet göstermeli ve mevzu kendilerini fazla alâkadar etmiyecek şekilde uzun, hatta can sıkıcı bir şey de olsa bitinceye kadar soğuk kanlılıkla bütün noktaları takip edebilmeli. Münakaşa esnasında da genç rakipler yekdiğerinin ictihadına hürmet gösterip tahakkuk eden noktaları kabul ve anlaşılmalıyan cihetleri varsa nazigâne ve fennî bir surette itiraz etmelidirler. Bir mevzuu dinleyip hazmetmeden ve hakikattan uzak kısımlarını tasfiye etmeden kabul eden nesil katiyen tereddide, zevale sürüklenir.

Normal bir fikir için inanmak ve emin olmak ihtiyacını hissetmek tabiidir. Her şey hakkında daima sual sormak uyanık çocuklarda bir meziyet, bir hazinedir. Bu onlar için bir hak, onları ikna ve tatmin bize düşen en mu-kaddes bir vazifedir. Çocuklar, tecessüs ve şüpheleri için niç bir zaman azarlanmamalıdır. En basit ve en mürekkep mes'eleler onlara anlayabilecekleri bir tarzda ebeveyn ve muallimleri tarafından münasip bir surette anlatılmalı, Çocuğun sualini atlatmak ve ya talik pek tehlikelidir. Hayatta her mevzuun ehemmiyeti

Mekteplerimizin bu günkü rolü

Milletimiz mekteplerinin terekkesi uğrunda seneden seneye mütezayit fedakârlıklar ibzal etmekte, ona mukabil de mektepten asrî sıfatla muttasıf gençler istemektedir. Mektep istenen gençliği yetiştirebiliyor mu? Buna evet cevabını verdiğimiz gün idealimiz tahakkuk etmiş olacaktır. Gençliğin mühim bir kısmı rasgele yetişiyor, mukadderatını birazda ıesadüfün gelişmiş güzel cereyanlarına bırakıyor. Lüzumu derecede müteşebbis, müstahsil, ekonomik değil, memuriyet hastalığı âdeta umumî; hotkâmlıkla diğrgâmlığın çarpıştığı bu buhran devresinde hakiki direktifi gösterecek mekteplerdir. Mektep kafası malûmatla şişirilmiş gençler yetiştirmekle vazifesini yapmış olur mu? Hiç şüphesiz hayır. Milletimiz inkılâbı benim-

semiş iş adamı istiyor. Gençlik bu sıfatı hakkiyle edinemediği takdirde direktifini kaybetmiş demektir. Onun için soruyorum: Bugün için mekteplerimizin başlıca rolü neden ibarettir? Bu suale cevap vermeğe çalışacağım:

1 — Umanitarizm ve millî terbiye. Umanitarizm namı altında bazı cereyanların zaman zaman sinsi sinsi baş gösterdiğini görüyoruz. Bu cereyanı gaye itibariyle ikiye ayırabiliriz:

A) Milliyet prensibiyle aykırılıştan milletler arasında samimî bir anlaşma, umumî sulh ve tesanüt temin etmek isteyen ideal müspet şekil.

B) Komunisme ulaşmak için umanism maskesi altında sinsi sinsi hamle vermek isteyen tehlikeli menfi şekil. Birinci şekil bizi millî uma-

olarak kalmamalıdır. Bu ana kadar ihmal edilen bir çok genç fikirler sırf ihmal, ve cehalet yüzünden zehirlenmişlerdir.

Genç neslin gürbüz ve zinde yetiştiğini arzu ediyor-sak evvelâ mürebbilerin fennî bir surette hazırlanmaları ve faideli malûmat, hayatı yuğuran kuvvetler, tecrübelerle müçhehez bulunmaları şarttır.

A. Kemal

Newyork Darülfünunu
mezunlarından

nitariisme, ikinci şekil de kosmopolit milliyete götürür. Milli umanitarizm akışlarından mülhem olarak gençliği vatanî, millî, cumhuri ve demokratik fikir ve hislerle yetiştirebiliriz.

2 — Demokratizm. Hürriyet mefhumu. İctimai terbiye.

İnkılâptan sonra terbiye sistemini milliyet ve demokratisme istinat ettirdik. Demokratizm mefhumu muasır devletlerin hayat düsturudur. Demokratizm, iyi anlaşılmalı şartıyla, müspet bir direktif temsil eder. İyi anlaşılmalıyan demokratizm milletleri: demagojiye, anarşiye, sovyetik antacratisme götürürebilir.

Demokratizmin en çetin noktası halkın kendi kendini idare etmesi hususundaki hürriye tiyledevletin kanunve nizamlarıyla itilâf ettirebilmesidir. Demokrat halkımızdan aynı zamanda hürriyetle birlikte itaat ve disiplin de isteriz. Disiplinsiz anarşiye, hürriyetsiz de antocratisme vasil oluruz. Hürriyet mefhumunu iyice aydınlatarak ahlâkî ve ictimai hayatta tahakkukunu temin etmek suretiyle mes'eleyi hal edecek olan mekteplerdir. Hakiki hürriyet harici ve dahili kuyudatla mukayyettir. Gelişmiş güzel harici tesirlere kapılmakla başkalarının, temayül ve insiyaklarınıza inkiyat

etmekle hayvaniyetimizin esiri olmuş oluruz. Hakiki hürriyet gelişigüzel harici tesir, temayül ve insiyakların tehacümüne kapılmadan yalnız ahlâki vicdan ve şuura tâbi kalmakta tecelli edebilir. Hisiyatı inzibat altına almadan vicdadi hürriyeti temin edemeyiz. Hür olmak için disiplin olmamız zaruridir. Disiplinle hürriyet ahlâki kanaattan doğan istekle, iradeyle dayanan hür inzibat işle mekieplerimizin ahlâki terbiyede bağlanacakları idare sistemil Bu kanaattan asrı mekteplerde « selfgouvernement » sisteminin doğmuş olduğunu görüyoruz.

3 — İçtimai hayatta enerjik idealist şahsiyetlere ihtiyaç var.

Bugünün cemiyeti yüksek idealler uğruna hayatını hasr ve feda ederek enerjik şahsiyetler istiyor. Maşeri kıymetleri az çok sarsılmış, denişmiş, yeni yeni kıymet ve şeraile intibak etmekle mükellef bulunanlar için bu bir kat daha zaruridir. Şahsiyetlerde başlıca üç enmuzeş ayırdedebiliriz:

A) Cemiyet hayatıyla uyumamayıp ta sırf nefsiyle alâkadar müfrit hotkâm şahsiyetler.

B) Faal, mutearız, sergüzeştçi, isyankâr, marazî denecek derecede mağrur şahsiyetler. Bu gibiler emellerinin tahakkuku için bazan cemiyetin bağlandığı kıymetlerden de fedakârlık yapılmasını mubah görürler. Nietzsche'nin fikri bu merkezdedir. Mumaiyleh üstün fertlerin

elde edilmesini, cemiyetin enerjik şahsiyetlere mazahir olmasını istiyor. Bu takdirde maşerin arzusunı üstünkörü geçihermemiz lâzım.

Zayıfları ezmekle tabii istifadeler temin edilecek, cemiyet te ancak bu suretle tekâmül ve terekki edebilecektir. Nietzsche nazariyesinde Schopenhauer ve Darwin den mülhem olmuştur. Schopenhauer'e göre irade kâinatın ruhu, sebepsiz ve düşüncesiz kör körüne insiyaki bir hamlesinden başka bir şey değildir. Muhtelif irade merkezleri arasında tehalüf husule geliyor, dünyada her türlü fenalıklar da bundan hasıl olur. Nietzsche, de iradeyi kâinat prensibi olarak kabul etmekle beraber Schopenhauer gibi betbinliğe değil, Darwinist tadilat neticesinde nikbinliğe vasil oluyor.

Mücadelelerde kudreller, şiddetlenir, olgunlaşırlar; kudretliler galip, zayıflarda mağlup olurlar. İstihfaf edeceğimiz gaye nevimizin istifa

ve tekâmülüdür, buna yegâne vasıta da irade merkezlerinin mücadelesidir. Yalnız kavlîr yaşayacakları için veraset tarikiyle onlardan istifade etmek suretiyle tedricî tekâmülün emniyet altına alınmasına imkân vardır. Bir zulmu taaddi olmakla beraber zayıfların mağlubiyeti tecvîz edilmeli, halta istenmelidir. Mücadelesiz terakkiye imkân yoktur, elemsiz mücadele olmaz. Tabiat fertleri müsavi halk etmiş değildir; fertler arasındaki fitri müsavatsızlık pek tabii olarak onlar arasında hukuki tehalüf de tvelit etmez mi? Sosyalizm de cemiyeti koruyayım derken ferde haksızlık yapıyor, cemiyeti ferde tercih ediyor, zayıfı kuvvetlendiriyor; kuvvetliyi zayıflatıyor, kuvvetli şahsiyetler zayıflar derecesine indiriliyor. Nietzsche nin felsefesi gayri ahlâki, antidemokratiktir. Bir çoklarını sefaletle mahkâm edeceğiz, onların omuzlarında kuvvetli şahsiyetler yükselecek. Bu,

SEVGİLİM

- Bana onu soranlara -

Sormayın onu bana, bana onu sormayın,
Güzelliği hakkında zihninizi yormayın!
O kadar güzelki o, okadar güzel ki,
Yaratamaz eşini Tanrım bir daha belki!
Onun şuh hayalini gözlerimde okuyun;
Sesini bir bülbülün terennümünde duyun!
O kumral saçlarından ve şehla gözlerinden,
Sizlere bahsetmeğe muktedir değilim ben..
Siz onu kendinize bir hemşire sayınız;
Benim gibi seviniz, fakat kıskanmayınız!

İstanbul 1929

Süleyman Sıddık

İzmir Zelzeleleri

— 2 —

Geçen makalede garbi Anadolunun Jeoloji ve Morfolojisinden bahsetmiştik.

Şimdi de buranın Jeoloji devirlerde geçirdikleri deyişiklerden bahsedeceğiz:

Garbi Anadolu pek eski devirlerde bile en şedit zemin harekâtına maruzdu. Bunu Neojen devrinde teşekkül etmiş Rüsubi tabakatin gösterdiği (FASİES) tahavvülattan anlıyoruz. Burada ayrıca Volkan harekâtını da ilâve etmek lâzımdır.

Muhtelif mahallerde görülen düz satırlar (PİLİYOSEN) devri nihayetlerinde bir (PENEPLEN) haline geldiği tahmin olunabilir. Böyle bir Peneplen olup olmadığı kabul olunsun bile bu satır ahiren çok şiddetli (DİSLLOCATION) larla parçalanmış olması varittir. Meselâ:

Şimali garbide (GEDİZ) vadisinin şimalindeki (NEOJEN) tabakati mühim bir surette tegayyür etmiştir. Şekli deyişmiş, mail bir vaziyet aldığı gibi mevzii şekilde iltiva etmiş yerleri vardır. Mıntakanın bugünkü şekli ve vaziyeti çok yeni (TEKTONİK) harekâtın neticesidir.

Muhtelif yüksekliklerde in-kıta uğramış vadilerin bulunması husule gelen (DİSLLOCATION) ların pek yeni olduğunu gösterir.

Garbi Anadolu çok yeni

Jeoloji devirlerinde hasıl olmuş (Dislocasyon) lar iki nevi çoküntüyü tevhit etmiştir.

1 — İnşikak hatlarıyla ayrılmış hakiki inhidam sahalarıdır. Küçük menderes tulanı çukur ovası buna misal olabilir.

2 — İnşikaklara tesadüf edilmez, ancak (Cynclinal) şeklinde çukurlar hasıl olur. Meselâ; Bursa ovası gibi.

Bu münhedim ovalar lahkı ovalar veya denize kadar uzanmış körfezleri hasıl etmiştir.

Garbi Anadoluda Şark. Garp istikametinde imtidat eden münhedim sahalar adalar denizi sahili imtidadınca (Rodos) adasından (Midilli) adasına kadar sarsıntı yeri (Sakız) adası ve (İzmir) sahili mıntakaları en çok zelzele mıntakasıdır. Jeoloji tarihinde buralarda husule gelen çok azim korkunç zelzeleler kayt edilmiştir. Bu mıntakaların inkisarlarındaki Tektonik hareketler henüz bir, istikrar yapamadığı anlaşılıyor. Binanaleyh buralarda sık sık zelzelelere tesadüf etmek pek zaruri ve daha fazla ileri giderek tam müspet bir istikrar hasıl oluncaya kadar bir taraftan volkan yarım adasına diğer taraftan mevzu bahsimiz olan kıta ile iltisak olan ve bu gün ancak mahdut bir kaç adacıktan ibarist kalan vasi (Egèide) kıtası gibi azim Jeoloji tahavvüller geçir-miyeceğini hangi kuvvet temin edebilir.

Hurşit

hotkâm şahsiyetin zaferinden başka bir şey değildir.

C) Kendilerini yüksek ideale bağlamış, idealler uğrunda hayatlarını hasr ve feda eden kuvvetli şahsiyetler. Bu nevi şahsiyetler ideallerinden katıyen feragat etmezler, icabında vatan ve milletini kurtarmak için idealleri uğrunda vecdî heyecanla hayatlarını feda ederler, bu gibilerin ideali gelecek nesillerin hayat ufuklarını aydınlatan ilâhi bir fener, fedakârane hamle ve muvaffakiyetleri vicdanlara ebedî ilham mihrabı oluyor. İşte kuvvetli şahsiyetlerin diğerğam zaferi. Buna en kuvvetli timsal olarak Muazzez Cumhur Reisimiz Gazi MUSTAFA KEMAL Paşa Hz lerini gösterebiliriz.

Bir müşkülât karşısında idealinden feragat etmedi, hamlelerinde muvaffak oldu, vatan ve milleti kurtardı. Türklüğe medeniyet hayatını ebedî düsturlarını benimsetti. Bu nevi şahsiyetler demokratisme tetabuk ederler. Şahsi hayatını istihkar ederek, cemiyeti kurtarmak, yüksek bir ideale hayatını hasr ve feda etmek diğerğamlığın zaferidir. İşte bugünün mekteplerinden istediğimiz bu nevi idealist, enerjik, fedakâr şahsiyetlerdir.

Aceba mezkûr şahsiyetleri hangi mektepler yetiştirebilir? Çocuğu tav'i alâka, yaradıcı teşebbüs ve hamlelerinde şuurlu bir hürriyete tâbi tutan, hür inzibatı benimsemiş olan asrı ihtiyaç ve terbiye cereyanlarından mülhem demokratik iş ve istihsal mektepleril

Eyup Hamdi

Terbiye ve Tedris usulü m.

Tedrisatta umumî prensipler

Derslerin maddi ve manevi gayelerine en mutabık bir şekilde cereyan etmesi için bazı muayyen kaide ve düsturları gözetmemiz zaruridir ki bunlara didaktikte (Tedrisatta umumî prensipler) derler. Mezkûr prensipler şunlardır:

Tedrisat; 1 — psikolojik 2 — tabii 3 — hadsi 4 — alâkalı 5 — işledici 6 — terbiyevi 7 — ameli 8 — esaslı, devamlı, toplu olmalı.

Bunları birer birer tetkik edelim:

1 — Tedrisat psikolojik olmalı. Bu prensip tedrisatın çocukların ruhi tehammüllerine uygun bir tarzda verilmesini istilzam eder. Bunun için muallimin çocuk ruhiyatına tam bir vukuf sahibi olması zaruridir, aksi takdirde muallim dersleri ferdiyet ve şahsiyetin hahiki hususiyetlerine tetabuk ettiremez. Meselâ çocuk hissi, faal, hayalci, yorgunluklara dayanamaz bir halde olduğu için derslerin müşahhasan-mücerrede doğru gitmesi, onların dimağlarıyla birlikte ellerini de çalıştırması, ders zamanlarının az devamı zarureti vardır.

2 — Tedrisat tabii olmalıdır. Bu prensip tedrisatın tabiatı nümune olarak almasını arzu eder. Tabiat bütün üf'ulelerinde basitten mürekkebe gider, organismi ahenktar bir surette inkişaf ettirir,

diğer tabirle bütün kısımları aynı zamanda mütevazın bir şekilde tekemmül ettirir; ehem esaslar üzerinde yürür; başladığı işi temamlar, sıçrayış yapmaz ve saire.

Tedrisatta da aynı tarzda hareket edeceğiz. Daha açığı bu prensip çocuğun tekâmül malûmatının en tabii tarzda teessüsünü gözetmemizi emr ediyor.

Misal: kolaydan güce, malûmdan meğhûle, yakından uzağa ağır, tedricî hareket.

3 — Tedrisat hadsi olmalı. Bu prensibe göre çocuklar her şeyi doğrudan doğruya hasseleriyle tetkik ve müşahede ederek öğrenmelidir; çocuk hassesinden geçmiyenleri anlamakta çok müşkülât çeker. Onun için muallimin en mühim vazifelerinden biri de çocukları tabiat hayat, hadise ve şeniyetlerle karşı karşıya bulundurmasıdır. Tarih, coğrafya, musahabe derslerinde olduğu gibi buna imkân bulunmadığında levha, harita, sinema gibi didaktik vasıtalarla muracaat ederiz. Tabii bir tasvir veya hikâyesinin ne kadar alâkalı olduğu meslektaşlarca malûm bir keyfiyettir.

4 — Tedrisat alâkalı olmalı. Alâkalı derslerde çocuk baştan başa iradi dikkat kesilir, mevzua haz ve heyecanla bağlanır, bütün kudretlerini

içten gelen bir istekle kullanır, hakikatları kavramak ister.

5 — Tedrisat faal olmalı, çocuklar hakikati zati müşahede, tetkik ve faaliyetlerle öğrenmelidirler. Ancak bu suretle çocuklar malûmatı tam bir aydınlıkla kavrar, yaratıcı kudretleri inkişaf eder, enerji ve mütevazın seciye edinirler.

6 — Dersler terbiyevi olmalıdır. Bütün dersler bedeni, zihni bilhassa ahlâki terbiyeyi temin edecek tarzda verilmelidir.

7 — Dersler ameli olmalı. Çocuklar hakikatları tatbiki bir tarzda öğrenmeli, malûmatını hayatın muhtelif safhalarına tatbik etmelidirler.

8 — Dersler esaslı, devamlı, muayyen fikirleri kazandırmalıdır. Dersler gayet iyi anlaşılmalı, tabii bir intizam dairesinde toplu, insicamlı malûmat edindirmelidir. Toplu tedris sistemi de esasen bu ihtiyaçtan mülhemdir. Tedrisatımızı mezkûr prensiplere ne derece intibak ettirecek olursak terbiyevi kıymetini de o nispette yükseltmiş olacağımız tabiidir.

Eyup Hamdi

(Custave le bon) dan

Hadisatın derslerinden

DÜNYADAKİ ANARŞİ VE FİKİRLERDEKİ TEZEPZÜP

Değişmek, tabiatın devamlı bir kanunudur. Taştan, insana kadar diri veya ölü her mevcut bu daimî değişmeğe mahkûmdur. Bu tebeddül ağır olursa biz onu göremeyiz. Fakat o durmaz. Çocukluktan ihtiyarlığa kadar aled-devam inkişaf eder.

Milletler de bu kanundan kurtulamaz, fakat onların inkişafının sür'ali şeraiti hayatîyelerine göre değişir.

Derin inkılâpları mütaakip bazan rükûdet manzarasını veren ağır inkişaf safhaları vardır. Bu nisbi tevakkuf safhaları ekseriya, milletler tarihinin evci balâsını temsil eder. Perikles zamanında Yunanistan, Ogüst devrinde Roma imparatorluğu, İkinci Filip zamanında İspanya, on dördüncü Lui saltanatında Fransa böyle idiler.

Bu nisbi sükûn devreleri, esasen tekaddüm eden vak'aların nihayetlenmesi demektir. Ogüstün, diktatorluğunu meydana çıkarmak için bir çok içtimai mücadeleler lâzım geldiği gibi On dördüncü Lui mutlakîyeti idaresini getirmek için de dini ve siyasi cidal-lerin tevalisi icap etmiştir.

Bu günkü Avrupa, cereyanı tarihisinde ekseriya görülen tezepzüplerden bir devreyi daha yaşıyor. Dini ve siyasi akidelerde tezepzüp,

fikirlerde tezepzüp eski müdir gayelerin zaiflaması ve yeni gayeler aranması; ruhlarda derin bir tezevvüş braktı. Dimağları korku ve huzursuzluk tahrik ediyor ve her yerden bir tehlike çıkıyor. Nisbi bir sükûn ümidi henüz görülüyor.

Ruhlarda sükunu tesis etmek, harici tehditleri uzaklaştırmak, bilhassa anarşi doğuran tehlikeli siyasi hayalları ortadan kaldırmak; hadise ile sebeplerin memzuç mihanikiyetini iyice anlayabilen hükûmet adamlarının bu gün en büyük işidir.

Fikirleri tehyic eden huzursuzluğun sebepleri arasında, temamiyle muhalif iki temayül beynindeki cidal vardır. Bir taraftan, sinai ve ticari zaruretlerin milletler için gayri kabili içtinap kıldığı ittihat temayülü, diğer taraftan aynı milletlerin komşularından tecerrüt etmek ve kendi hesabına büyümeğe hırsı.

Bu mütezat temayülün ilk neticesi, hükûmet adamlarının nutuklarıyla hareketleri arasında göze çarpan ahenksizlik olmuştur. Bunlar, Cemiyeti Akvam âzası sıfatıyla Cenevrede toplandıklarında münhasıran sulhten bahse-derler, memleketlerine dönünce teslihata hummalı bir germi

verirler. İngiltere en çok zırhlı — Sosyalist Makdonall — resikârda iken yapmıştır. Vatanının toprakları üstünde İngiliz ruhu, Sosyalist ruhunun beynelmileletini mağlup ediyor. Mösyo Musolini vaziyeti; İtalyan parlamentosu huzurunda şu tarzda hulâsa eylemiştir:

« Gazeteler her gün, tah-
telbahir, zırhlı ve diğer harp
ve sulh vasıtalarının yapıldığını bildiriyor. Top ve
süngü miktarı mütemadiyen
artıyor. Avrupanın siyasi
vaziyeti hakkında hayale ka-
pılmamalıdır. »

Bu günkü Avrupayı ayıran muhalif temayüller; hisle muhakeme arasında tarihte ekseriya tesadüf edilen ebedi cidalın yeni şekillerini göstermektedir.

Tamamiyle cezri bir noktai nazardan milletler arasındaki sulh birliğine mücbir bir zaruret vardır. Bu günkü hayatın her türlü ihtiyaçları için: giyinmek, yimek ve saire.. en uzak milletlerin bile yekdigeriyle pek dar münasebetleri vardır. Ve hepsi de bilirlerki — son harp. galibinde mağlup kadar harap olduğunu gösterdiğinden — bir harbe girmekte katiyen menfaatleri yoktur.

Sulhun lüzumu bedahetine

rağmen nazarı teemmüle alınmalıdır ki tarihin hiç bir devrinde bu günkü kadar harp tehlikesi çoğalmamıştır. Balkan devletleri halâ birbirini tehdit ediyor. İtalya ve Polonya; Almanların tesahub etmek istedikleri vilâyetlerin mutarsarrıfı bulunuyorlar. Rusya, bütün menabiini teslihata hasrederek yavaş yavaş komşuları için tehditkâr bir hal alıyor.

**

Harp tehlikeleri meydana ve uzun bir sulhun lüzumunda bedahet derecesinde olduğuna göre sulhu tutacak ve harbi uzaklaştıracak mümkün vasıtalar nedir?

Eski ittifakların hükümsüzlüğü tahakkuk ettiğinden tekrar bundan bir ümit beklenemez. Cihan harbinde İtalya Almanya ile bir ittifak muahedesi olduğu halde onunla harp etmiştir. Rusya aynıle Fransızlara bir ittifakla bağlı bulunduğu halde, menfaati bunu terketmeği emrettiği gün derhal ayrılmıştır. Diğer taraftan Amerika, Fransa ile hiç bir muahedesi olmadığı halde nihayet onunla birleşti.

Mazidekilerden sarfınazar, bu misaller sarahatle ispat eder ki yeni menfaatler, ittifakların vadettiği menfaatlara faik olduğundan ittifaklar üzerine bel bağlamak tehlikelidir. Hatta denebilir ki ittifakların yegane rolü, mütefiklere bir itimat hulyası vererek onları tehlikeli maceralara sevkettir.

**

Fakat Avrupa devletleri

bir askeri birleşme yapamazlarsa bile, iktisadi menfaatlerinin tevhidini düşünmelidirler. Buna nasıl varılabilir? Bir [Avrupa cemahiri müttehidesi] nin tahakkuku ümidi hayli uzak olmakla beraber posta ve telegraf, ve beynelmilel nakliyatla olduğu gibi daha bir çok iktisadi noktalarda umumî anlaşmaların artırılmasını düşünmelidir. Bu ne kadar çabuk olursa o kadar faydeli olur.

**

Avrupalı devletlerin birleşmesini beklerken onların harp etmemesi esbabını düşünmeli. Bu maksatlardaki dünyadaki devletlerin mühim bir kısmının elliye mütecaviz murahhasları (Cemiyeti Akvam) ı tesis etmişlerdir. Zayıf olmakla beraber bunun yegâne neticesi devletlerin sulhu muhafaza endişesini beslediklerini ispat etmek olmuştur. Ve bu meydana teslihatın terki projeleri de vardır.

İlk nazarda sulhun bu suretle muhafazası usulü çok faydeli görünürse, silahların terki sade bir hayalden ibarettir.

Bütün topunu, tüfengini ve mühimmatını tahrıp eden bir devlet silahlarından tecerrüt etmiş sayılamaz. Çünkü (Nitro gliserin) gibi mevaddı müştai ile derhal ihzar ve bir ticaret tayyaresi ile hasım memleketlere götürülebilir. Büyük bir payitahtı harap etmek için bir saat kâfi geldiğine göre mevaddı müştai ile yüklü tayyarelerle harp, şimdiye kadarkilere hiç ben-

zemiyecektir.

Ve bunu bir çok mutahassıslar kabul etmişlerdir. Harp esnasında bombarduman işleri müdürü olan « Lord Halsburg » un ahiren İngiliz Parlementosundaki beyaantıda bu meydandır. Ona göre (Arsinik esasını havi gaz) -larla memlu kırk ton bomba, Londuranın bütün sekenesini bir kaç saat içinde imha etmeğe kâfi gelecektir.

**

Maddi terki teslihat mümkün olmadığına göre milletlerin ruhunda bir sulh insiyakı uyandırmak suretiyle umumî bir terki teslihat düşünmekten başka çare yoktur.

O halde mesele şu şekle girer: Sulhun menfaatleri, milletler arasında zıddiyetle ve her milletin içindeki siyasi rekabellere tefevvuk edebilir mi?

Milletlerin arasında zıddiyet bahsinde İngiltere ile Fransa arasındaki uzun mücadele devirlerini düşünmek kâfidir. Bir çok asırlar Napolyonun sukutuna kadar her yerde çarpışan bu iki millet nihayet kıymetli bir ittifakla birleşmiştir. Beynelmilel kinler sulha mani olamayacaktır.

— Arkası var —

Kemal Turan

YENİ MEKTEPLERDE TEDRİS USULLERİ

— 9 —

COĞRAFYA TEDRİSATI

Bu tedrisat ta dahi aynı prensipler tatbik edilerek müşahhas saay esasına müstenit mektep faaliyetleri doğar.

A) Coğrafya tedrisatına başlangıç.

Coğrafya, Tarih ilimlerinin esası olan zaman ve mekân fikri küçük çocuk ruhuna göre pek firari şeylerdir.

Mektep hayatlarının bida-yetinde çocuklarda genişlik, uzunluk mefhumları yoktur. Küçük çocuklar nispeten müte-rekki bir safhaya dahil olmadıkça coğrafi tabirlerin manasını anlamazlar. Şu halde Coğrafya tedrisatında kat'iyen tedrice riayet etmek, ve yavaş yavaş vermek, temsil kanunlarına riayet etmek lâzımdır.

B) Tabii ilimler.

Coğrafi tedrisatı çocuğa hazmetirmek için tabii ilimler elimizde en kıymetli vasıtalarlardır. Bu derse çocuğun en yakın muhitindeki insan, hayvan, nebat, maden, eşya ve mahlûkatın tetkikinden başlanır. Müteakiben ve tedricen daha geniş muhitlerin ve diğer hayat nevilерinin tettebuuna gidilir. Mesken, ev eşyası, melbusat, gıda, terbiye, sanat, ticaret... Gibi medeniyetimizin birbiriyle münasebettar eşkâli, bugünkü iptidai kavımların yaşama tarzları dünyanın en güzel tettebbularına zemin olur. Tedrisatın

temin ettiği bir alâka ile çocuk insanla tabiatın müteakibil tesir ve zaruretlerini pek güzel kavrayabilir.

Hayvan tetkikleri de bizi aynı neticeye isal eder. Meselâ muhitimizde ki geviş getiren ehli hayvanların tetkiki bizi haricte, yabancı memleketlerdeki geviş getiren hayvanların tetkikine sevkeder. Meselâ (Pirene), (Alp) dağlarının yabanî Keçileri, Şimalî Afrikanın Hecin Develeri, Asyanın Hörgüçlü, Şimali Amerikanın yabanî Öküzleri, (Tibet) in At kuyruklu Mandaları, Cenubi Amerikanın Develeri... Ve saire gibi. Nebatların, madenlerin, taşların tetkikinde dahi arzın her tarafında güzel seyrânlar imkânı vardır.

Yalnız tabii ilimlerin yardımıyla hiç bir muayyen sisteme tabi olmaksızın yapılan bu coğrafi tettebbular telkinî tesirlerle çocuğu diğer mahlûkat, diğer muhitler, diğer mekânlar fikrine alıştırır.

C) Coğrafyada en yakın muhit:

Müşahade ve tecrübenin ancak, en yakın muhitteki şeyniyetler üzerinde tam ve doğrudan doğruya kabili temsil bir şekil alması mümkündür. Yalnız bu tarzda başlangıç, daima yüzleştigimiz muhitten asla dışarı çıkmaya çağımızı ifade etmez. Bazi

yerlerde bütün ilk tahsil müdetince coğrafi tedrisatın dar bir zihniyetle yalnız doğduğumuz memlekete hasredilmesine dair temayüller vardır.

Yeni mekteplerde yapılan şey mahallî ve haricî hadiselerden yavaş yavaş umumî vak'alara çıkmaktır. Hadiselerin mekândaki teselsülünü çocuk ancak bu sayede kavrayabilir. Bu noktada memleket hudutlarının haricine ve uzak muhitlere geçerek daha bariz, daha ehemmiyetli, daha canlı vasıtaları mümassilleriyle mukayese fırsatı niçin verilmesin? Coğrafi şeyniyeti daha iyi tenvir ve idrak ettiren tafsilatı, tasvirleri, mukayeseleri yapabilmek için daima karşılaştığımız muhitin haricine çıkmak lâzım değildir mi? Meselâ çocuk mektebimizin önünde batı akışı, tatlı meyilli, Seyrüsefere müsait olarak akan bir nehirde başlayarak memleketimizde diğer sel akışı, seyrüsefere gayri müsait nehirlerin genişlik ve derinlik mukayeselerini yaparken niçin burada kalmalı? Burada çocuğun nazarlarını daha umumî hadiselerle karşılaştırmak lâzımgelmez mi? Nil, Kongo, Amazon, Misisipi, Ganj, Ren gibi büyük nehirlerin bu nevi tedrisattaki azim faydalarından sarfınazar etmek garip olmaz mı? Eğer

memleketimizde dar ve derin yataklı bir nehir varsa bunun yanında tarihin en eski zamanlarından beri (2000) metrelik derin yatağında akan Amerikanın (Kolorado) nehrinden niçin bahsetmiyelim?

D) Alâka, hareket, heyecan.

Kuru düsturlar, faydasız isimler çocukları hiç alâkadar etmez. O halde mücerret ve isim koleksiyonundan ibaret bir coğrafya yapmamak lâzımdır. Asıl çocukları alâka ve ihtirasa sevkeden şey mahlûkat ile tabiatın müteakıl tesir ve aksi tesirlerini, cehtlerini, mücadelelerini, ahenklerini, mukavemetlerini, muzafferiyetlerini müşahade etmektir. Haddizatında coğrafya hadiseleri hiç bir alâka irae etmez. O halde bunların canlandırılması, harekete sevk edilmesi, ihata edildikleri umûmî şeraitten tecrit edilerek yalnız gösterilmemesi lâzımdır. Bir nehir, bir dağ, bir şehir, bir memleket, bir kavim nedir? Eğer bu etiket ve isimlerin arkasında çocuk hakikatı, hayatı, hareketleri, heyecanı görmeyorsa yazıktır. Burada tabiatla insan arasındaki bütün münasebetleri çocuğun görüp hissetmesi çok lâzımdır.

Hayali ve hakiki seyahat hikâyelerinin kıraati, her nevi coğrafi tedrisat için en güzel rehberlerdir. Hulâsa; Coğrafya tedrisatında çocuğun aslâ münfeil kalmaması, cazip bir alâka ile hayatla Arzın münasebetlerini kavraması lâzımdır.

E) Yüksek terkipler:

Coğrafya tedrisatının bida-yetinde söyledikki, bu ders

evvelâ vukuata, fırsatlara, tesadüfe tabi olarak tabii ilimlerin icaplarına uyar. Bundan sonra ikinci safha gelir. Artık coğrafi mefhumlarda insicamı, ve bir haysiyeti zatiyesi olan fikrî terkipleri isticlâp etmek lâzımdır. Tabii coğrafyanın bazı hadiselerini tenvir için zaruri surette Fizikî ve beşerî coğrafyaya müracaat olunur. Böylece dikkatimizi tabiat ile medeniyetin şu veya bu hadiselerine temerküz ettirerek tedricen dağlar, Ovalar, sahralar, arazinin tabiatı, iklim, nebatî, hayvanî, hayat muntakaları, akvamı iptidaiye ve vahşiye, zirai, sinai, medeniyet, şehirler, madenler... ve saire daha hususi bir nazarla tetkik olunur. Bu coğrafi terkiplerin taazzuvu için Hayvanat, nebatat, tarih, fizik, kimya... gibi tabii ilimlerin muavenetine müracaat edilir. Bu hususta yalnız hadiselerin sathında genişlemek düşünülmez, Fakat derinliğine doğru da inilir.

Tesadüfî tarassutlardan başlıyarak medeniyetin, tabiatın büyük hatlarını terkiye kadar yükselen tedrisat, coğrafi, his ve zihuiyeti ibda ederek çocuğu fizikî, iktisadi, siyasi ve ticari nıkatı nazardan dünya memleketlerinin sistematik coğrafyasına hazırlar.

F) Yardımcı vasıtalar:

Elişleri, coğrafya laboratuvarları, seyahatlar, kıraatlar, kolleksiyonlar, coğrafya müzeleri, serbest mesai, coğrafya derneği, konferans ve monoğrafiler coğrafya tedrisatında pek büyük bir kıymeti haizdirler.

I) Elişleri, coğrafyada resim, kalıp, çamur işleri ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Haritalar, kabartmalar, su bentleri, dağlar, nehirler, limanlar... vesaire bu vesait ile kabili inşadır. Tedrisatın sıhhatla cereyanı, aynı zamanda hatırdaki derin izler bırakması için her fırsatta elişlerine müracaat olunur. Mukavva işlerinin kart, kopya, fotoğraf, mahkûkât koleksiyonlarının tasnifi için kıymeti vardır. Marangozlukla da coğrafi bir çok levazım imali mümkündür. Meselâ: Kabartma arazi üzerinde (Suess) nazariyesini tecrübî surette izah için mukavva ve tahtadan yapılmış âlet.

Yeni mekteplerde bahçe toprak işlerinden de coğrafi tedrisat lehine büyük menafi teminedilir.

Bu esnada farklı toprakların verebileceği mahsulâtı arziye hakkında yapılan müşahade ve tecrübeler, sathı maillerin envai ve bunlardan edilen istifade, toprak nevelerine göre çiçeklerin tevezzüü, rutubetin tesirlerini tarassut, mühtelif meşherler... vesaire ile coğrafya tedrisatı tabakata istinat ederek açık havaya, kırlara nakledilmiş olur. Bu tarzda anlaşılan elişleriyle hoksizyonlar kıymetli amelî mesaiye fırsat verdikleri gibi hakiki bir coğrafya laboratuvarının da temelini teşkil eddiler.

I) Seyahatlar:

Hayvanata, Nebatata, Fizik ve Kimyaya... tahsis edilen seyahatlarda daima coğrafi muhitlerin anasır, manazır ve

münasebetleri tetkik olunur. Şüphesiz bazı seyahatlarda sırf coğrafi maksatla tertip olunur. Medni memleketlerde vesaiti nakliyenin kolaylık ve ucuzluğu sebebiyle talebenin memleketlerini baştan başa ahalisiyle, havalii tabiiyesile yakından tanıması mümkündür.

Arazi üstünde müşahhas bir surette alınan coğrafi mefhumlar daima diğerleri gibi sabit ve hazmedilmiştir. Bir yeni mektepte denizleri muhtelif cephelerden tetkike hasredilen şu mevzuları bir misal olarak kaydediyoruz:

A) Coğrafi ve fiziki noktai nazardan: Dalgalar, tuzluluk, met ve cezir, akıntılar, kumlar, çakıllar, luhuk... ve saire...

B) Tabakat noktai nazardan: Sahil mecmuai hayvanatı, sahil eksibeleri ve s...

C) Nebatat noktai nazardan: Sahil ve eksibeler havalisi nebatatı...

D) İctimaiyat noktai nazardan: Ahali (seciye, adet vesaire), tecemmular (ikamet, şehirler...), sahilin zirai hayatı (denizden setlerle muhafaza edilen geniş ovalar, tefcir, ekim, meralar, sanyii ziraiye...), bahri hayat, (balık avı, balıkçılar, balık vapurları, limanlar, bunlara mahsus tesisat, ticaret, deniz fenerleri, tahlisiye teşkilâtı, bahri mesleki terbiye, mektep gemileri, balık ticareti...)

Bütün bunlar deniz ve toprağın düşmanlığına sahil halkının kahramanane mukavemetleri tarihinin müşahedeleridir.

E) Coğrafi kıraatlar:

Hususi kıraatlar beşerî ve fiziki coğrafyanın tecrübe ve müşahedelerini en mükemmel tarzda ikmal ederler. Muhtelif safhalsrdan geçerek coğrafi terkiibi görüşlere yükselmekle beraber (Jülvern, Mayn Rid, selma Lägerlof...) gibi heyali; (Vasko De Gama, Macellan, Kiristof Kolomp, Stanley, Savornon de Brazza, Kok, Nansen, Sven Heden...) gibi hakiki seyahatnameler yazan büyük muharrirlerin eserleri çocuklar için hususi bir cazibe arzeder. Seyahatların bütün renk ve hareketleriyle dolu olan bu rehberler nazarlari coğrafi muhit üzerinde canlandırarak, hissi ahziyetleri tenbih ederek çocukları vecde sevkeder.

Mektebin daha yaşlı çocukları dünyanın muhtelif memleketlerine, arzın madeni, nebatî, hayvani; mahsullerine sinaata, ticarete, mesaiye.. dair yazılmış eserleri okurlar. Sınıf kütüphanesi bu tetkikata kâfi gelmediği takdirde Darülfünunun, coğrafya Enstitülerinin kitap ve mecmualarına müracaat olunur,

4) Kolleksiyonlar, coğrafya müzeleri.

Yeni mekteplerde pek çok miktarda mevcut olan resim, mahkûkât, kartpostal, grafik, kopya vesaire kolleksiyonları tedrisatı canlandırmak suretiyle itmamederler. Bu vesait öğretilen mefhumları canlı bir surette hatırlatmağa hadimdir. Cezintilerin; seyahatların her defasında daima kendi vesaitimizle hakiki ve tedrisi bir coğrafya müzesini

teşkile imkân bahşeden eşya, vesika gibi bir sürü malzeme ile avdet edilir.

5) Serbest mesai, coğrafya derneği:

Dersler haricinde bir kısım talebe daha hususi bir surette coğrafi mesai ile meşgul olur. Coğrafyada şahsi ve serbest mesai budur. Bu mesainin birisi meselâ: (Anvers) limanının tetkikine dairdir. Çocuklar tarafından verilen bir konferansa zemin olan bu mevzuun bir hulasesini veriyoruz;

« Arkadşımız (M) muallim ve talebe tarafından verilecek konferanslar silsilesinin resmi küşadını yaptı. Tetkik mevzuu olarak (Anvers) limanını intihap etmişti. Bu mevzuda tam bir muvaffakiyet elde etmesi, bizzat yerinde vesikaları toplaması ve şahsi intibalarını bize anlatabilmesi için arkadaşımız (Anvers) e kadar gitti. Nihayet lebalep dolu bir salon içinde genç konferansçı söze başladı: Bize (Anvers) in tarihçesinden başlayarak (Antiverpen) kelimesinin nereden geldiğine dair bir masal anlattı. Müteakiben bu günkü (Anvers) şehrini tasvir etti. Limanların faydalarını iyice anlatmak maksadıyla bizi (Eskot) nehri üzerinde gezdirdi. Şehrin sahil kısımlarını, muazzam elektrik vinçlerini, boş veya su ile dolu inşaat havuzlarını, hangarları hakiki eb'adıyla ve mütekâsif hayatla anlattı. Büyük limanın azim tesisatına hayret ettik.

Konfeansın nihayetinde

yakından limanın bütün hareketlerini, ticaretini tetkik ettikten sonra (Anvers) i, (Newyork, Liverpool, Londra, Rotterdam, Hamburk, Havr) gibi büyük limanlarla mukayese etti. Bundan başka (Anvers) hakkında tam bir fikir edinmemize yardım eden bir çok vesika, kart, istatistik ve girafik gösterdi. »

Bundan başka konferans mevzuları şunlardır:

(Berezilya, Arjantin, Portekiz, Belçikanın büyük sınai havuzları, Fransa ve Almanyanın şimali, Belçika ticareti bahriyesi...)

Yeni mekteplerde (Tarihi tabii cemiyeti) gibi küçüklerle ortancaların teşkil ettiği bir (tarih coğrafya cemiyeti) vardır. Bunların mesaisi neticesi tabakat, nebatat, monogaafilerini, coğrafya, tarih, monografileri takibeder. Bu cemiyetlerin ilk vazifelerinden biri de müşterek mesai ile bulundukları noktanın ve havalinin sınai, zirai, arzî, içtimai... coğrafyasını yapmaktır.

Her âza yapılan seyahatlarda kendi hissesine düşen vesikaları toplamağı taahhüt eder. Bu suretle mahallinde ve havalide bulunan müesseseler ziyaret edilerek bir silsile arzî, fiziki, zirai hadiseler, ve amele hayatı gibi bütün hususiyetler hakkında notlar alınır. Bu mesai ve taharriyat her sene daha büyük bir inkişafa mazhar olur.

Ahmet Hikmet

Tecrübelerim

— 2 —

Karneleri dağıttıktan sonra talebemde tereddüt eserleri gördüm; karneleri almak ve imzalamakla işin bitmiş olacağı düşüncesinin çocuklarının dimağlarında yer etmesi lâzımdı. Derhal sınıfımızda toplandık. Çocuklarıma aşağı yukarı şunları söyledim:

« Çocuklarım! Günlerden beri üzerinde konuştuğumuz çok hayırlı bir fikir var:

Sağlığımızı korumak; vücudumuzun temizliğini, kıyafetimizin düzlüğünü temin etmek.. Bunu hepimiz teslim ettik ve yapılması lâzımgelen şeyleri (sıhhi öğüt) ler namı altında tophiyarak bu vazife-

leri bilâ kaydü şart ifa edeceğimize söz verdik. Bunlardan bir tanesinin bile yapılmıyacağından şüpheye düşmeğe hakkımız yoktur. Hepimizin menfaatımıza uygun düştüğü için beraberce karar verdiğimiz ve ifasını taahhüt ettiğimiz şeyleri behemehal yapacağız. Ancak yapılan bu iyi işleri görmek ve göstermek te ihmal edilemez. Sizin tereddütlerinizin bu noktada olduğunu tahmin ediyorum. Binaenaleyh mualimleriniz sıfatıyla düşündüğüm bir çareyi beraberce kabul edelim. »

Dedim. Hep birden mu-

Yerli Malı ^[*]

- Ahmet Hikmet - beye

Göğsünü sıkıştıran demir bir cenderedir
her sırtına geyište benliğini eiltir
seni bugün süsliyen şu yalancı kumaşlar

başkaları parayı niye zevk ile yesin
niçin kendi emeğin yabancıyı beslesin
sende de o ipekli, sende de o kumaş var

el malını ne diye sırtına geyeceksin
yurdundan yabancılar artık elini çeksın
sen kendi kumaşınla kendi vücudunu sar.

Haşim Nezihi

(*) Cemiyeti tarafından Marş olarak bestelettirilmişdir.

vafakat cevabı verdiler. Talebemden bir kaç:

« Muallim bey! Biz bunları yapmazsak ne olacak! »

Bazıları da « Ben hepsini yaparsam imtihanda fazla numara kazanacak mıyım? » tarzında mes'elenin ruhuna mukakis mütalaâlar ileri sürdüler. İcap eden cevapları verdim, mutmain göründüler.

Kabul edilen teklifim bir « sıhhat ve güzellik » derneği teşkilî idi. Derneğin sureti intihabı mühimdi. Talebem bu neviden faaliyetlere yeni başlıyordu. Dernek azasının kabiliyetli olması çok zarurî idi, aksi taktirde ehemmiyetsiz bir beceriksizlik veya uygunsuzluk, talebenin ruhunu altüst eder ve daha bidayette müteşebbislerine menfi, yıkıcı bir nümune olurdu. Diğer taraftan çocukların bilfiil intihaba iştirakleri de daha az ehemmiyetli değildi. Binaenaleyh bu, birbirinden ehem noktaları telif edecek bir esas vazetmek lâzımdı. Çocuklara:

(Aranızdan dört arkadaş seçeceksiniz; fakat siz şimdiye kadar bu şekilde bir vazife yapmadınız; sınıfınızda otuz beş kişi var; arzu ve reyleriniz çok dağınık; onun için bana karşı olan itimadımıza güvenerek bu çok mühim vazifenin ifasında da size rehber olmamı istiyeceğim) dedim. Muvafakatları üzerinde:

(Ben tahtaya 8 arkadaşınız ismini yazacağım, siz bu sekiz kişinin içinden istediğiniz dört arkadaş imzanızla birlikte bir kâğada yazarak mümessile vereceksiniz; fazla rey alanlar tabiatıyla derneğe

seçilmiş olurlar) izahını yaptım. Seçme vazifesi bu esas dahilinde yapıldı.

İki efendi rey pusulalarının toplanmasına, okunmasına ve reylerin tahtada tasnifine memur ettim. Netice taayyün etti, dernek seçildi. Fakat derneğin seçilmesiyle işimiz bitmiyordu, derneğin muayyen vazifeleri olacak; diğer efendilerin de derneğe karşı mukabil rabıta ve vazifeleri bulunacaktı. Bu, mütekabil vazifelerin iyi « netice » ler verecek şekilde intizam dahilinde ve hiç bir şikâyeti davet etmeyecek tarzda ifa zarurî idi. Esasen çocuklar da hareketleriyle (nev'amma) bunu ifade etmek istiyorlardı. Bende bütün faaliyetleri hissedilmiş ihtiyaçlara iptina ettirmek o, ihtiyaçların ifade-deleri anında harekete geçmek esasını terbiyevî bir umde olarak takip ettiğim için bir (Yasa) vucuda getirmek zamanına geldiğine kanaat getirdim.

Esasen çocuklar: « Muallim bey! Dernek âzası sene sonuna kadar kalacak mı?

Dernek ne gibi işler görecektir? Âzadan şikâyet edebilecek miyiz? » Tarzında istizahtata bulunuyorlardı.

Kendilerini tenvir ettim; hepimizin bu bahsedilan haklı noktaları halletmek: mütekabil vazifeleri mazbut bir esas ve nizam altında ifa edilemek için bir (Yasa) meydana getirmek icap ettiğini anlattım. Çocuklarıma çehrelerinde, bir ihtiyacın tatmin edildiği zaman teressüm eden müsterih çizgiler gördüm.

Evvelâ bir Yasaya tabi olmanın başlı başına bir sebebi muvaffakiyet teşkil ettiğini misallerle izaha çalıştım. Bilâhara yukarda işaret edilen sualleri ve başlıyan münakaşalı musahabelerde ilâveten edilen noktaları notettim; kendi mütalaâmı da ekliyerek bir (Yasa) vucuda getirdim. Bunu bir daha gözde geçirdikten sonra bir kartonun üstüne temize çektik ve sınıfımıza astık.

« Sıhhat ve Güzellik » Derneği

Maksat: Sağlığımızı koru-

Şarkı:

Yaşlı Gözler

Dalıyor gözlerim bakup engine
Karşımda hasta bir ay doğdu yine
Benzedim sararmış yaban gülüne
Durmadan ağlasın yaşlı gözlerim

⊙

Döktüğüm göz yaşı; çektiğim keder
Elemle, feryatla doldu geceler
Her taraf matemli, hüznü her yer
Durmadan çağlasın yaşlı gözlerim.

2-3 / 9 / 929 Manisa:

F. Sabri

mak en birinci vazifemizdir. Zayıf hastalıklı bir vücudun kendimize ve vatanımıza zarar vereceğini bildiğimizden- dirki sıhhatımızı temine uğra- şacak bir dernek kurduk. Dernek âzasının seçilmesi ve vazifeleri şu suretle olacaktır:

Yasa

Madde: Sıhhat ve güzel- lik derneği her sınıftan dört âza ile sınıf muallimlerinden tereküp eder. Âza, mualli- min göstereceği sekiz namzet arasından hafi rey ile seçilir.

Madde: Derneğin reisi sınıf muallimidir. Kararlar, rey- lerin ekseriyetiyle verilir.

Madde: Bütün sınıf efen- dileri derneğin tabii uzuvla- larındandır. Dernek âzasın- dan şikâyeti olan efendiler, şikâyeti icap ettiren hâli tah- riren reise bildirirler. Reis, mes'eleyi ya münferiden ve yahut hey'eti umumiyeyle içti- maa davet etmek suretiyle neticelendirir.

Madde: Dernek her efen- diye « sıhhi öğütler » namıyla matbu birer « kart » verir. Bu suretle her arkadaş, kartta yazılı öğütlere tamamiyle ri- yet etmeği taahhüt etmiş olur.

Madde: Dernek, anî tef- tişlerden mâda her hafta um- mî yoklamalar yapar. Sağlık öğütlerinin her birine birer numara verir. Tam numara almıyan efendilere müessir ihtarlar yapar. Taahhüdün- den ayrıldığına nazarı dikka- tini celbeder.

Madde: Üç hafta sırasıyla bilhassa temizliğe dikkat et-

miyen efendilerin kartı geri alınır. O efendi tékrar der- neğe dahil olabilmek için sıhhi öğütlere tamamiyle sadık kalacağına umum muvacehe- sinde söz vermek mecburiye- tindedir.

Madde: Her hangi bir efendi deruhte ettiği vazifeleri ifaya çalışırken ailesinin kayıt- sızlığına veya mümanaata uğ- rarsa derneği vaziyetten habe- dar eder. Dernek mes'eleyi nezaketle halletmeyi vazife- sinden sayar.

Madde: Evvelâ reisten baş- lamak üzere dernek âzası her on beş günde sıhhi konferans- lar hazırlar. Konferans ver- mek arzusunda bulunan efendi üç gün evvel dernek kâtibine isimlerini, konferansın bir hulâsasını kaydettidikten sonra günü gelince konferanslarını verirler.

Madde: Dernek ayda bir defa içtima ederek verilen ka- rarların tatbik edilip edilme- diğini, görülen vazifelerde alınan neticeleri müzakere eder ve icap eden yeni karar- lar ittihaz eder.

Madde: Sene nihayetinde en fazla numara alan efendi- lere birer (Sıhhat madalyası) verilir ve imtihanlarda da mesaisi nazarı dikkate alınır.

Tanzim edilen « Yasa » faaliyetimize esas teşkil ede- cek bütün noktaları camidi. Bilhassa son maddesinin (sıh- hatine en fazla itina ettiği sabit olacak) efendiye sene sonunda bir (sıhhat madal- yası) talik edileceğini ifade etmesi umumî bir sürur uyan- dırdı; mühim bir teşvik âmili

oldu. Artık faaliyete geçmiş bulunuyorduk. Ben teşkilini tasavvur ettiğim diğer (der- nek) lerin âzamî muvaffaki- yetle tetevvücünü bu ilk tesi- sin çok iyi idare edilmesinde gördüm. Bir tarafatın dernek azaıyla sık sık temas ederek onlara rehber oluyor; diğer taraftan talebemde sıhhatın muhafazasına karşı derin bir «şuur» uyandırmak için mü- essir telkinlere devam ediyor- rum.

Yasanın bir maddesine göre de « sıhhi konferans » ları daha ilk haftadan itibaren tertibe başladık. (Bir kon- ferans nasıl verilir, nasıl din- lenir ve ne şekilde edilir?) bunları göstermek için kendim bir numune kodferansı verdim Diğer haftaların pazartesi gün- lerinde ikişer efendi « sıhhi konferanslak » verdiler. Mev- zuları ben seçiyor ve hazırla- nacak efendilere seçilmiş faz- laca mevzulardan arzu ettik- lerini intihap ettiklerini söyli- yorum.

Bir iki konferanstan sonra talebemde bu sahada da der- hal bir « ilerleme » müşahede ettim. Bibayette her şeyi mütereddit ve hatta istihfafla karşılayan talebe « metodik » faaliyetlerin verdiği « semere » ler karşısında gittikçe ısındı her hareketi alâka ile karşıladı Dernek te nazaretim altında vazifesini iyi yapıyor; hemen hemen hiç şikâyete maruz kalmıyordu.

Muallim

M. Ekmel

— Bitmedi —